

Kuva: ANTERO AALTONEN (MUOKKAUS L&T)

Teksti: HANNU ITKONEN, JOUKO KOKKONEN

Kaksi vuosikymmentä vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita

Liikunta & Tiede alkoi julkaista vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita vuonna 2000. Kokemukset osoittavat, että suomenkieliselle julkaisukanavalle on edelleen tarvetta. Kotimainen julkaisu toiminta kehittää tieteellistä sanastoa ja valmentaa nuoria tutkijoita kansainvälisille areenoille.

Valtion liikuntaneuvoston (VLN) liikuntatieteellinen jaosto pohti 1990-luvun lopulla yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisten artikkelien julkaisukanavia. Esille nousi erityisesti vertaisarviointiin perustuvan suomenkielisen julkaisufoorumin tarve. Asiaa oli esillä VLN:n liikuntatieteellisen jaoston helmikuussa 1999 järjestämässä liikunnan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen arviointiseminaarissa Jyväskylässä.

Idea jalostui *Liikunta & Tiede* -lehden tutkimusartikkelijulkaisuksi, joka ilmestyi ensimmäisen kerran vuoden 2000 lopussa. Julkaisu painettiin aluksi omana erillisenä numeronaan. 2000-luvun puolivälistä alkaen artikkeleista tuli vähitellen osa lehden eri numeroiden sisältöä. Kun käsikirjoitusten sisäänotto tapahtui edelleen kerran vuodessa maaliskuun lopussa, niin tekstit ilmestyivät pääosin vuoden viimeisessä ja seuraavan vuoden ensimmäisessä numerossa.

Artikkelien sisäänottokäytäntö muuttui vuonna 2016, jolloin maaliskuun ohella käyttöön tuli myös syyskuun jättö. Julkaisurytmit säilyi ennallaan. Kokemusten perusteella lehti siirtyy vuonna 2020 uuteen tutkijaystävälliseen käytäntöön. Artikkelit julkaistaan sitä mukaa kuin ne on hyväksytty.

Liikunta & Tiede -lehdellä oli vankka pohja aloittaa vertaisarviointiin perustuva julkaisu toiminta. Vuonna 1963 perustettu Stadion-lehti julkaisi alkuvuosinaan tutkimusraportteja, joiden arviointi perustui toimituskunnan asiantuntemukseen. Näiden artikkelien julkaiseminen hiipui 1970-luvulla, kun liikuntapoliittiset teemat saivat enemmän sijaa lehdessä.

Vuonna 1980 alkaneella **Juhani Ilmarisen** pää-

toimittajakaudella Stadion-lehti alkoi julkaista anonyymien asiantuntijoiden arvioimia tutkimustekstejä. Lehden sisältö muuttui samalla useita piiruja liikuntapoliittisesta tiedejulkaisun suuntaan. Linjanmuutosta korosti myös julkaisun uusi vuoden 1981 alussa käytöön otettu nimi Liikunta ja Tiede. Lehti kuului vertaisarvioinnin edelläkävijöihin Suomessa, sillä käytäntö oli alkanut yleistyä vasta 1970-luvulla.

Liikunta ja Tiede julkaisi arvioitettuja artikkeleita kaikilta liikuntatieteiden aloilta. Myös biotieteilijöitä kiinnosti 1980-luvulla suomenkielinen julkaiseminen. Toimitus otti tuolloin tekstejä vastaan jatkuvasti ja artikkeleita ilmestyi pitkin vuotta.

Katkos ja uusi tuleminen

Liikunta & Tiede lopetti arvioitujen artikkelien julkaisemisen 1990-luvun alkuvuosina. Biotieteiden tutkijoille muutos ei ollut suuri, sillä he olivat alkaneet suunnata tekstejään koko ajan lisääntyneisiin englanninkielisiin julkaisuihin. Sen sijaan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteilijöiltä katosi vertaisarviointiin perustuva julkaisukanava. Monografioihin perinteisesti tukeutuneissa yhteiskunta- ja käyttäytymistieteissä kansainvälisten tiedejulkaisujen hyödyntäminen ei onnistunut yhtä helposti kuin biotieteissä.

Uutta julkaisua varten Liikunta & Tiede sai tuekseen toimitusryhmän, joka koostui liikuntatieteen eri alojen asiantuntijoista. Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat **Hannu Itkonen**, **Joel Juppi**, **Urho Kujala**, **Heimo Nupponen** ja **Harri Suominen**. Itkonen toimii ryhmässä edelleen. Ryhmän tehtävänä on ollut artikkelien arviointikelpoisuudesta päättäminen, arviointisijoiden valinta ja julkaisupäätösten tekeminen. Sihteerinä ovat toimineet **Leena Nieminen** (2000–2008), **Teijo Pyykkönen** (2008–2009) ja **Jouko Kokkonen** (2009–).

Uuden julkaisun kahtena ensimmäisenä vuonna artikkelitarjonta oli melko runsasta. Kolmannella kierroksella määrä notkahti, jolloin päätoimittaja **Lasse**

Kannas (L & T 1/2003) kehotti etenkin jatkokoulu-tettavia nuoria tutkijoita ja heitä ohjaavia senioritutki-joita terästytymään: ”Tarvitsemme suomenkielillä jul-kaistua liikunnan ja urheilun tutkimusta haastamaan arkisen kepeähkön urheilupuheen.”

Tutkijakouluttaja

Kannaksen toivomus kuultiin ja jo vuoden 2003 artikkelisato oli päätoimittajan mukaan ”ilahdutta-van moniääninen”. Hän piti tärkeänä, että julkaisuun työnsä tulokset saaneiden joukossa oli väitöskirjansa ensimmäisen osajulkaisun kirjoittaneita. Kannas ko-rosti arviointiprosessin voivan opettaa heille, ”kuinka paljon tutkimusartikkelin hiomiseen ja laadukkaaseen viimeistelyyn pitää ponnistella”. Liikunta & Tieteen merkitys väitöskirja-artikkelien julkaisukanavana on entisestään korostunut 2010-luvulla, kun monografia-julkaiseminen on vähentynyt myös yhteiskunta- ja käyttäytymistieteissä.

Päätoimittaja Kannas piti tärkeänä myös tutkijan taitoa perustella ja puolustaa ratkaisujaan tahdikkaasti tutkimuksellisin väittein. Yksi lehden päämääristä on ollut tutkijakoulutus. Se on myös tukenut usein varsin voimakkaasti artikkelien saattamista julkaisukuntoon. Arviointisijalausuntojen lisäksi myös Liikunta & Tiede-lehden tutkimusartikkelien toimitusryhmä on anta-nut neuvoja. Ryhmän sitoutuminen työhön on ollut vahvaa, vaikka sen jäsenet ja arvioitsijat työskentelevät toimittajaa lukuun ottamatta korvauksetta. Vuosittain prosessiin osallistuu kymmeniä alansa kokeneita huip-pututkijoita, joiden palaute tarjoaa artikkelien kirjoit-tajille mahdollisuuden kehittää tutkijantaitojaan.

Julkaistavaksi tarjottujen tekstien määrä nousi 2010-luvun lopulle saakka, minkä jälkeen se on kääntynyt hienoiseen laskuun. Tämä osoittaa, että tutkija- ja kirjoittajakoulutukseen on tarvetta. Vain harvat artikkelit ovat ylittäneet julkaisukynnyksen ilman muokkausta. Kahden vuosikymmenen aikana on käynyt yksiselitteisesti selväksi, etteivät pro gradu -työt ja muut opinnäytteet välttämättä taivu helposti tieteelliseksi artikkeliksi. Kunnollinen artikkeli ei val-mistu lopputyön alkuasetelman esittelyllä ja yhteen-vetoluvun kevyellä muokkauksella.

Liikuntakasvatus ja -sosiologia vahvasti esillä

Liikunta & Tiede -lehden ensisijaisena tavoitteena on ollut tarjota julkaisukanava yhteiskunta- ja käyttäyty-mistieteelliselle tutkimukselle. Lehti julkaisee kuiten-kin tekstejä kaikilta liikuntatieteen alueilta. Pää tavoite toteutui liikuntatieteellisen tutkimusartikkelijulkaise-misen ensimmäisellä kymmenvuotiskaudella ennen kaikkea liikuntakasvatuksessa ja liikuntapsykologi-assa, joiden piiriin kuuluvia artikkeleita oli yhteensä lähes puolet (49,0 %) vuosina 2000–2009 julkaistuista teksteistä. Kolmanneksi suurimman alueen muodosta-vat liikunnan terveystieteet.

Julkaistujen artikkelien painopiste on muuttunut vuosina 2010–2019. Liikuntakasvatuksen asema on edelleen vahva, mutta liikuntapsykologien artikkeleiden määrä on laskenut oleellisesti. Eniten on lisäänty-

nyt suhteellisesti ja määrällisesti liikuntasosiologisten artikkelien määrä. Liikuntakasvatuksen ja -sosiologian osuus oli 70 prosenttia vuosina 2010–2019 julkais-tuista artikkeleista.

Suomeksi julkaiseminen kansallisesti merkittävää

Liikuntakasvatuksen vahvaa asemaa selittää ensinnä-kin se, että alalla tehdään tutkimusta, joka taipuu hy-vin Liikunta & Tiede -lehden artikkeleiksi. Liikunnan-opettajakoulutuksessa ja muissa liikuntakasvatuksen tehtävissä toimii runsaasti nuoria, joiden urakehitystä artikkelien julkaiseminen tukee. Liikuntasosiologian artikkeleiden määrää selittää osaltaan tieteenalan so-veltava luonne ja yliopistolain kolmannen tehtävästä eli yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta huolehtimi-nen. Myös tohtoriopiskelijoiden lisääntyminen ja pai-nopisteen siirtyminen artikkeliväitöskirjoihin on lisän-nyt yhteiskuntatieteellisten tekstien julkaisemista.

Liikuntahistorian osuus on pysynyt pienenä, mikä johtuu osaltaan Suomen urheiluhistoriallinen seuran (SUHS) julkaisemasta vuosikirjasta, jossa on ilmesty-nyt vuodesta 2008 alkaen vertaisarvioituja artikkeleja. Katsausartikkelien määrä on ollut kaikilla liikunta-tieteen aloilla erittäin pieni vuosina 2000–2019. Liikunnan terveystieteiden, liikuntapsykologian, liikun-tafysiologian ja liikuntalääketieteen julkaisumäärien pienentymisen selittävät julkaisukäytäntöjen ja kana-vien muutokset. Tämä on sikäli harmillista, että alan uusimman tutkimustiedon julkaiseminen pelkästään tieteenalan kansainvälisissä julkaisuissa kaventaa väis-tämättä lukijakuntaa.

Suomenkielisellä tutkimusartikkelien julkaisemi-sella on myös kansallinen merkitys. Se pitää osaltaan huolen siitä, että tutkimuksen kieli ei kangistu museo-puheeksi, jolla ei ole yhtymäkohtia käytettyyn kieleen. Tieteenteko omalla kielellä auttaa myös liikunnan yhä laajentuvan ja jakautuvan kentän suomenkielisen kä-sitteistön kehittämisessä.

Tutkimusartikkelien julkaiseminen nimenomaan Liikunta & Tiede -lehdessä mahdollistaa osaltaan myös liikunnan ja urheilun kenttätason toimijoiden ja tutkijoiden välisen vuoropuhelun. Tutkimustekstien seuraaminen voi jopa kannustaa omaan tutkimushar-rastukseen.

Tarjottujen artikkelien määrä kasvanut

Liikunta & Tiede -lehden tutkimusartikkelijulkaisun tullessa 20 vuoden ikään voidaan arvioida muutamia muutossuuntia. Katsahdamme seuraavassa artikkelien määrään, tieteenalojen tarjontaan sekä artikkeleita tar-joihin instituutioihin.

Tarjottujen artikkelien määrä on selkeästi lisäänty-nyt. Toisella kymmenvuotiskaudella tarjottiin 47 artik-kelia enemmän kuin ensimmäisellä kaudella. Samalla myös käsikirjoitusten hylkäysprosentti on kasvanut. Tästä huolimatta lehti on kyennyt julkaisemaan toisella kaudella ensimmäiseen verrattuna 23 artikkelia enem-män. Artikkelitarjonnan kasvua selittää edellä mainittu väitöskirjajulkaisemisen siirtyminen monografioista

artikkeleiden suuntaan. Osaltaan muutokseen saattaa vaikuttaa tohtorikoulutuksen aktivoituminen, mikä puolestaan johtuneet opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusmallien muutoksista.

Tieteenaloittain tarkasteltuna etenkin liikuntakasvatuksen ja liikuntasosiologian tutkijoille tiedejulkaisu on tarjonnut merkittävän julkaisukanavan. Liikuntakasvatuksen arvioitaviksi otettujen käsikirjoitusten määrä on lähes kaksinkertaistunut. Liikuntasosiologisten tekstien määrä on puolestaan kolminkertaistunut. Yhteensä näiden kahden tieteenalan osuus on suurempi (122 artikkelia) kuin muiden yhteensä (93 artikkelia).

Jyväskylän yliopiston tutkijat ovat ymmärrettävästi tarjonneet eniten arvioitiin päätyneitä tutkimusartikkeleita. Suhteessa muihin tekstejä lähettäneisiin instituutioihin ensimmäisen kymmenvuotiskauden tekstimäärät olivat 48–46 ja toisella 67–52. Taulukkoa voi kuitenkin lukea myös niin, että liikuntatieteellistä tutkimusta tehdään siis muuallakin kuin Jyväskylän yliopistossa. Esimerkiksi Turun yliopiston artikkelimäärän kasvu kolmesta 13 tekstiin kertoo liikuntatieteellisen orientaation vahvistumisesta yliopiston julkaisutoiminnassa. Huomiota kiinnittää myös se, että ammattikorkeakouluistakin lähetetään tekstejä julkaistavaksi.

Kahden vuosikymmenen opetukset

Tutkimusartikkelijulkaisun kahden vuosikymmenen mittaisesta taipaleesta voidaan tehdä muutamia yleisempiäkin havaintoja. Ensinnäkin julkaisua voidaan arvioida kielen näkökulmasta. Artikkelitarjonnan runsaus osoittaa suomenkieliselle tutkimusjulkaisulle olevan tarvetta. Useat uraansa aloittavat tutkijat ovat tarjonneet artikkeleita julkaistavaksi omalla äidinkiellään, ja saatu palaute on ollut väistämättä tutkijakoulutusta parhaimmillaan. Jotakin sukupolvien muutoksesta viestii kuitenkin se, että suomenkielisessä ilmaisussa on ollut lisääntyvässä määrin toivomisen varaa.

Toiseksi voidaan pitää hyödyllisenä, että tutkimusartikkeleita kirjoitetaan muuallakin kuin Jyväskylässä. Monessa tapauksessa muualta lähetetyt artikkelit perustuvat muilta tieteenaloilta kuin Jyväskylän liikuntatieteitä lähellä olevat tekstit. Jyväskyläläisten tekstien runsautta selittää osaltaan tutkijakoulutuksen tehostaminen, monografioista artikkeleihin siirtyminen ja artikkelijulkaisemisen aseman keskeisyys rahoituslähteenä. Hyvä kysymys on sekin, että millaisia seurauksia monografioista artikkeleihin siirtymisellä on.

Kolmanneksi Liikunta & Tiede -lehden tutkimusartikkelijulkaisu on osoittanut tarpeellisuutensa. 20 vuotta sitten tehty päätös julkaisun perustamisesta on siten osoittautunut kaukonäköiseksi. Toivottavaa olisi, että nykyisin vähän artikkeleita lähettävät tieteenalat innostuisivat myös suomenkielisestä tutkimusjulkaisemisesta. Liikunta & Tiede -lehden runsas levikki sekä monimuotoinen lukijakunta takaavat sen, että artikkeleita luetaan, ja että niillä on siten myös yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

HANNU ITKONEN
JOUKO KOKKONEN

TAULUKKO 1. Liikunta & Tiede -lehdessä julkaistujen vertaisarvioitujen artikkeleiden kokonaismäärä

	Julkaistut	Tarjotut	Hylkäysprosentti
2000–2009	96	135	28,9 %
2010–2019	119	182	34,6 %
yhteensä	215	317	32,2 %

(Vuoden 2019 osalta arvioitavaksi otetut)

TAULUKKO 2. Tutkimusartikkeleiden jakautuma tieteenaloittain

	2000–2009	2010–2019	2000–2019
Liikuntakasvatus	27	51	78
Liikuntapsykologia	20	8	28
Liikunnan terveystieteet	18	12	30
Liikuntasosiologia	11	33	44
Liikuntafysiologia	5	3	8
Liikuntahistoria	4	9	13
Liikuntasuunnittelu	4	-	4
Liikuntalääketiede	4	-	4
Muut	3	3	6
	96	119	215

(Vuoden 2019 osalta arvioitavaksi otetut)

TAULUKKO 3. Tutkimusartikkelien jakauma taustayhteisön perusteella

	2000–2009	2010–2019	2000–2019
Jyväskylän yliopisto	48	67	115
Tampereen yliopisto	4	5	9
Helsingin yliopisto	3	2	5
Itä-Suomen yliopisto	5	1	6
Turun yliopisto	3	13	16
Muut yliopistot	3	6	9
Ammattikorkeakoulu	10	6	16
KIHU	2	1	3
LIKES	2	5	7
Muu tutkimuslaitos	9	7	16
Urheiluopistot	2	0	2
Muu taho	2	0	2
Yksityinen tutkija	3	6	9
	96	119	215

(Vuoden 2019 osalta arvioitavaksi otetut)